کشاورزی بومی، میراث ماست

(مقالات/آرشیو ده اختصاصی)

کشاورزی بومی، مجموعه‌ای از دانش، مهارت‌ها و آیین‌هایی است که کشاورزان یک منطقه در طول قرن‌ها آزمود و حفظ کرد. در دهکدهٔ نارون‌بن، هنوز بسیاری از خانوارها بذر خود را از محصول سال قبل جدا می‌کنند، کود را از مخلوط دام و کاه می‌سازند و آبیاری را بر اساس نوبت میان روستاها تقسیم می‌کنند. این مقاله می‌کوشد نشان دهد چرا این دانش ارزشمند است و چرا ثبت و حفظ آن برای آینده روستا ضروری است.

بذر محلی و استقلال کشاورز

بذر محلی ویژگی‌هایی دارد که بذر تجاری ندارد: سازگاری با آب و هوای منطقه، مقاومت در برابر آفات بومی، و قابلیت کاشت دوباره بدون خرید سال بعد. کشاورزی که بذر خود را نگه می‌دارد، وابستگی کمتری به بازار دارد و در سال‌های گران‌شدن نهاده‌ها فشار کمتری می‌بیند. در دهکدهٔ نارون‌بن ۶۲ خانوار از ۸۰ خانوار هنوز بخشی از بذر خود را نگه می‌دارند و این عدد نسبت به ده سال پیش دو برابر شده است.

کود دام و کاه: چرخهٔ بسته

کود دام و کاه برنج اگر درست تهیه شود، هم خاک را زنده نگه می‌دارد و هم هزینهٔ خرید کود شیمیایی را کاهش می‌دهد. چرخهٔ بسته یعنی بخشی از کاه برنج به کود تبدیل شود و دوباره به مزرعه برگردد. این کار زحمت می‌خواهد، اما در بلندمدت صرفه‌جویی آن روشن است. در این بخش نمونه‌های محاسبه و زمان‌بندی آمده است.

آبیاری نوبتی و حق آب

آبیاری نوبتی میان روستاها قدمت طولانی دارد و هر خانوار می‌داند نوبت او کی است و چه مقدار آب می‌گیرد. این نظم بدون دفتر و امضا کار می‌کند و اختلاف کمتری می‌آفریند. در دهکدهٔ نارون‌بن نوبت هر ۱۲ روز یک بار است و هر نوبت ۴۰ دقیقه طول می‌کشد. تغییر این نوبت بدون رأی جمع ممکن نیست و همین استحکام آن را نشان می‌دهد.

زنان در حفظ بذر

بسیاری از زنان روستا سال‌ها مسئول انتخاب بذر، خشک کردن، نگهداری در کیسه و انتقال بذر به فصل بعد بوده‌اند. با این حال نام آنان در دفاتر ثبت نیست و همین غیاب نام، ارزش کار آنان را کمتر نشان می‌دهد. این بخش می‌کوشد نقش زنان را در حفظ بذر محلی روشن کند و پیشنهاد می‌کند که ثبت نام آنان در فهرست بذر محلی ممکن است.

ثبت دانش بومی

دانش بومی اگر ثبت نشود با صاحبش می‌رود. ثبت آن نه به معنای گرفتن آن از روستا است و نه به معنای تبدیل آن به مقاله علمی. ثبت یعنی نام، محل، فصل، روش و نتیجه را با اجازهٔ صاحب دانش نوشتن و نگه‌داری آن برای نسل بعد. این بخش راهنمای ساده‌ای برای ثبت دانش روستایی پیشنهاد می‌کند که هر خانوار می‌تواند بدون کمک بیرونی انجام دهد.

پیشنهاد برای فهرست بذر محلی

پیشنهاد این است که فهرستی ساده از بذرهای محلی در دهکده تهیه شود شامل نام محلی، محل کاشت، زمان برداشت، ویژگی مقاومت و نام صاحب بذر. این فهرست نه برای فروش است و نه برای ثبت رسمی، بلکه برای آگاه شدن همسایگان از وجود بذر است. در صورت علاقه، نسخهٔ الگو در پایان این مجموعه آمده است.

جمع‌بندی: میراث زنده

کشاورزی بومی زنده است اگر استفاده شود، آموخته شود و به نسل بعد منتقل شود. این مجموعه کوشیده است تا دانش پراکنده را در یک جا جمع کند و راه ساده‌ای برای ثبت و نگهداری آن پیشنهاد کند. امید است که این دفتر دست‌مایه گفت‌وگو در شورا، مدرسه و خانه‌های دهکده باشد و اگر لازم شد، نسخه‌های تکمیل‌شده در شمارهٔ بعد منتشر شود.

گزارش بازار عسل دره سیاه

(مقالات/آرشیو ده اختصاصی)

بازار عسل دره سیاه در سال ۱۴۰۳ با نوسان قیمت در بهار و ثبات نسبی در پاییز همراه بود. تولید کل استان به ۴۲ تن رسید و میانگین قیمت هر کیلوگرم عسل طبیعی در بازار محلی ۱۸۰ هزار تومان ثبت شد. این گزارش داده‌های فروشگاه‌های محلی، تعاونی‌های زنبورداری و نمونه‌های آزمایشگاه کشاورزی شهرستان را جمع می‌کند و روند قیمت، حجم عرضه و تغییر کیفیت را در سه فصل بررسی می‌کند.

روند قیمت در سه فصل

قیمت عسل در فروردین ۱۷۰ هزار تومان بود و در تیر به ۱۸۲ هزار رسید. در مهر دوباره به ۱۷۰ هزار برگشت. این نوسان بیشتر به عرضه گرده‌افشان وابسته است تا به تقاضا. در سال ۱۴۰۲ قیمت ثابت‌تر بود و تفاوت بهار و پاییز کمتر بود. این تغییر نشان می‌دهد بازار هنوز به ذخیره محصول وابسته است و هنوز به تأمین پایدار نرسیده است.

حجم عرضه و تعداد فروشندگان

تعداد فروشندگان عسل در دره سیاه از ۶۰ نفر در سال ۱۴۰۲ به ۷۴ نفر در سال ۱۴۰۳ رسید. ۱۱ فروشنده جدید همه زنبوردار بودند و ۳ فروشنده دیگر واسطه بودند. حجم عرضه در فصل بهار ۱۸ تن و در فصل پاییز ۱۲ تن بود. این کاهش به خشکسالی گل‌های بهاری نسبت داده شد. فروشندگان گزارش دادند که بدون تغذیه مصنوعی زمستان، کندوها ضعیف می‌شوند و عسل کمتری می‌دهند.

کیفیت و آزمایش‌ها

از ۳۰ نمونه ارسال‌شده به آزمایشگاه، ۲۴ نمونه رطوبت کمتر از ۲۰ درصد داشتند و ۶ نمونه بالاتر بود. میزان هیدروکسی‌متیل‌فورفورال در ۲۸ نمونه در حد مجاز بود و ۲ نمونه بالاتر. این دو نمونه از کندوهای نزدیک جاده بود. آزمایشگاه توصیه کرد برداشت عسل از فاصله دور از جاده انجام شود. این توصیه برای بازار صادراتی الزام‌آور است و برای بازار محلی هنوز داوطلبانه است.

قیمت‌گذاری و بازار صادراتی

قیمت صادراتی عسل دره سیاه در سال ۱۴۰۳ به ۲۱۰ هزار تومان رسید که ۱۶ درصد بالاتر از میانگین بازار محلی است. هزینه بسته‌بندی، حمل و گواهی بهداشتی حدود ۴۰ درصد قیمت تمام‌شده را می‌گیرد. سه فروشنده بزرگ ۶۰ درصد عسل صادراتی را تأمین کردند و بقیه از طریق واسطه‌ها فروختند. این وابستگی به واسطه سود را کاهش می‌دهد و قدرت چانه‌زنی تولیدکننده را کم می‌کند.

پیشنهاد برای تعاونی

پیشنهاد این است که تعاونی زنبورداران دره سیاه با ۳۰ عضو تشکیل شود و بسته‌بندی، گواهی و فروش مشترک را انجام دهد. تعاونی می‌تواند قیمت بهتر بگیرد و هزینه هر کیلوگرم را کاهش دهد. شرط عضویت ثبت کندو و رعایت حد مجاز آفت‌کش است. این شرط هزینه اولیه دارد اما اعتبار بازار را حفظ می‌کند. تعاونی می‌تواند از صندوق توسعه روستایی وام بگیرد و بازپرداخت در ۳ سال است.

جمع‌بندی و پرسش‌های باز

بازار عسل دره سیاه ظرفیت خوبی دارد اما به داده، استاندارد و تعاون نیاز دارد. فروش مستقیم بدون واسطه سود را بیشتر می‌کند اما زمان و هزینه می‌خواهد. پرسش باز این است که آیا تعاونی می‌تواند بدون کمک بیرونی پایدار بماند. پاسخ به این پرسش در شماره بعد با گزارش عملکرد تعاونی پیشنهادی بررسی می‌شود.

گزارش بازار عسل دره سیاه و راه رسیدن به عرضه پایدار

(مقالات/آرشیو ده اختصاصی)

دره سیاه یکی از مناطق کوهستانی استان ارغوان است که زنبورداری در آن سابقه طولانی دارد. بسیاری از خانوارها عسل را برای مصرف خود و فروش محلی تولید می‌کنند. اما تا امروز هیچ گزارش منظم درباره حجم تولید، قیمت یا کیفیت عسل در این منطقه وجود نداشت. این گزارش داده‌های فروشگاه‌های محلی، تعاونی‌های زنبورداران